

รายงาน
อิทธิพลของความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีผลต่อภาวะอ้วน
ของประชาชนไทยอายุ 15 ปี ขึ้นไป
ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

กษนันทน์ นาครัตน์
สุพิชชา วงศ์จันทร์
ชุลีกร ลิ่งไรสง
กลุ่มงานพัฒนาวิจัยและนวัตกรรม

บทที่ 1 บทนำ

หลักการและเหตุผล

วัยทำงานส่วนใหญ่ยังขาดการดูแลสุขภาพใส่ใจสุขภาพ ส่งผลให้มีปัญหาด้านสุขภาพ ซึ่งหากไม่มีการดำเนินมาตรการหรือการจัดการที่มีประสิทธิภาพ ภาวะอ้วนของวัยทำงานก็จะมีแนวโน้มสูงขึ้นจนถึงจุดวิกฤตของประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดความสูญเสียทางเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะผู้ที่มีภาวะอ้วนเพิ่มความเสี่ยงต่อการเสียชีวิตจากโรคหัวใจและหลอดเลือดสูงกว่าคนปกติประมาณ 1-2 เท่าตัว โรคความดันโลหิตสูง 2.9 เท่า โรคเบาหวานเพิ่มขึ้น 10 เท่า และยังพบว่า ผู้ที่เป็นโรคอ้วนมีค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทั้งผู้ป่วยในและผู้ป่วยนอก สูงกว่าผู้ป่วยที่ไม่อ้วนถึงร้อยละ 36 มีค่าใช้จ่ายทางด้านยา มากกว่าผู้ป่วยที่ไม่อ้วนถึงร้อยละ 77 และ ผู้ที่เป็นโรคอ้วนใช้สิทธิ์เรียกร้องค่ารักษาพยาบาลและค่าชดเชยรายได้ที่สูญเสียไปขณะเจ็บป่วยจากประกันสุขภาพมากกว่าผู้ป่วยที่ไม่อ้วนถึง 7 เท่า (วิชัย เอกพลากร, 2557) ซึ่งประชากรวัยทำงาน เป็นประชากรกลุ่มที่เป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศ และยังต้องแบกรับภาระในการดูแลรับผิดชอบประชากรกลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มเด็กและกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น ดังนั้นสภาวะสุขภาพและคุณภาพชีวิตของประชากรวัยทำงานจึงมีความสำคัญ สามารถใช้เป็นตัวบ่งชี้ ถึงประสิทธิภาพและความสามารถในการผลิตของประเทศ ถ้าประเทศมีประชาชนวัยทำงานที่มีสุขภาพไม่ดีย่อมบ่งถึงกำลังผลิตที่อ่อนแอ และยังบ่งบอกถึงสภาวะสุขภาพของประชากรกลุ่มอื่นๆ ที่จะมีผลกระทบติดตามมาอีกด้วย ซึ่งจากการทบทวนงานวิจัยขององค์การนาชาติทั่วโลก อาทิ The Annual Ministerial Review (AMR) of the United Nations Economic and Social Council (ECOSOC) Institute of Medicine , World Health Organization ,U.S. Department of Health and Human , Canadian Public Health Association และ The Australian Government Department of Health and Ageing พบข้อมูลที่สอดคล้องกันว่า ความรอบรู้ทางสุขภาพ (Health literacy: HL) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพและเป็นกุญแจหลักสำคัญในการแก้ปัญหาภาวะอ้วนที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้นในปัจจุบัน ซึ่งการที่ประชากรมีความรอบรู้ด้านสุขภาพต่ำจะส่งผลให้มีพฤติกรรมสุขภาพที่แย่ลง มีการใช้บริการคลินิกที่เพิ่มขึ้น มีระยะเวลาการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลนานขึ้น อัตราการเสียชีวิตสูงขึ้น ต่างกับประชาชนทั่วไปที่มีความรอบรู้ทางด้านสุขภาพดี จะสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพได้ดี ซึ่งส่งผลให้ประชากรมีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีขึ้น (Baker DW, Gazmararian JA, Williams MV, et al, 2547) และมีการศึกษาความรอบรู้สุขภาพในกลุ่มผู้ป่วย พบว่าผู้ป่วยที่มีระดับความรอบรู้ทางสุขภาพน้อยจะเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาดูแลสุขภาพสูงกว่าถึง 4 เท่า มีผลลัพธ์ทางสุขภาพน้อยกว่า 1.5-3 เท่ามีอัตราเสี่ยงในการเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาล 2 เท่าของผู้ป่วยที่มีระดับความรอบรู้ทางสุขภาพมาก (Nielsen-Bohlman L, 2547)

ประเทศไทยเผชิญวิกฤติสุขภาพและประชาชนสืบสนข้อมูลสุขภาพที่ยากต่อการตัดสินใจ พบว่ามีผู้ป่วยเป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรังเพิ่มขึ้นและพบในกลุ่มคนที่มีอายุน้อยลง ต้องพึ่งพาบริการทางการแพทย์และยารักษาโรคที่มีราคาแพง โรงพยาบาลและหน่วยบริการสุขภาพจะต้องมีภาระหนักในการรักษาพยาบาล โดยเฉพาะสังคมเมืองมีความซับซ้อนและหลากหลายของประชากร มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีการสื่อสาร สิ่งแวดล้อมอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้วิถีชีวิตมีความเร่งรีบและเคร่งเครียด ประชาชนส่วนใหญ่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับพอใช้ และถูกโถมกระหน่ำด้วยข้อมูลสุขภาพทั้งถูกต้องและไม่ถูกต้อง ประชาชนคิดเนื้อความสุขภาพสื่อสารกันภายในกลุ่มและขยายวงกว้างขึ้นทำให้เนื้อความที่ใช้ในการสื่อสารมีความถูกต้องน้อยลง และมีช่องทางการเผยแพร่ได้มากขึ้นกลายมาเป็นปัญหาที่ส่งผลต่อภาวะสุขภาพตามมา การสร้างสังคมที่เป็นมิตรต่อการรอบรู้ด้านสุขภาพใน Setting ต่างๆ ที่ประชาชนอยู่ เล่น หรือทำงานจึงเป็นสิ่งจำเป็น ความรอบรู้ด้านสุขภาพจึงเป็นมิติที่สำคัญในการดูแลตนเองและบุคคลรอบข้างอย่างยั่งยืน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาอิทธิพลของความรอบรู้สุขภาพที่ส่งผลต่อภาวะอ้วนของประชาชนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป พ.ศ. 2562 ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครเพื่อนำไปใช้กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาสุขภาพในกลุ่มที่มีภาวะอ้วน รวมทั้งสามารถนำข้อมูลไปปรับใช้เป็นกลยุทธ์ในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และเป็นแนวทางในการสร้างความรอบรู้สุขภาพให้กับประชาชนในระยะยาวต่อไป

คำนิยามของความรอบรู้ด้านสุขภาพ

ความรอบรู้ด้านสุขภาพ หมายถึง ทักษะทางปัญญาและสังคมของบุคคลในการเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อตัดสินใจดูแลสุขภาพของตนเองได้อย่างเหมาะสม

บุคคลที่มีความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับเพียงพอ คือ บุคคลที่สามารถเข้าถึง (access) เข้าใจ (understand) และใช้ (use) ข้อมูลสุขภาพเพื่อประกอบการตัดสินใจดูแลสุขภาพของตนเองอย่างเหมาะสม เช่น ตัดสินใจเลือกแสดงพฤติกรรมสุขภาพที่พึงประสงค์หรือเลือกรับบริการส่งเสริมและป้องกันโรค ซึ่งการที่จะปฏิบัติทักษะหรือสามารถเข้าถึง เข้าใจ และใช้ข้อมูลสุขภาพได้ บุคคลนั้น ๆ ต้องผ่านกระบวนการคิด (cognitive skills) และมีทักษะทางสังคม (social skills) ในระดับที่เพียงพอ เช่น การอ่าน เขียน การคิด คำนวณ การเรียกคืน ความจำ การตีความหมาย การหาความเชื่อมโยง การพูดคุยซักถาม

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาอิทธิพลของความรอบรู้สุขภาพกับภาวะอ้วนของประชาชนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป พ.ศ. 2562 ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. มีข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป พ.ศ. 2562 ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

2. ศึกษาอิทธิพลของความรอบรู้สุขภาพกับภาวะอ้วนของประชาชนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป พ.ศ. 2562 ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

บทที่ 2

เอกสารที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ

จากความรุนแรงของปัญหาสุขภาพทั่วโลกที่เกิดจากพฤติกรรมใน 3 อันดับแรก คือ การสูบบุหรี่ พฤติกรรมโรคอ้วนและพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศและความเสี่ยงที่ไปสู่สาเหตุความตายลำดับต้น คือ ความดันโลหิตสูง การสูบบุหรี่ น้ำตาลในเลือดสูง ขาดการออกกำลังกายและภาวะอ้วน คิดเป็นร้อยละ 13,9,6,6 และ 5 ตามลำดับ ของสาเหตุการตายทั้งหมดทั่วโลกและเป็นสาเหตุที่นำไปสู่โรคเรื้อรัง คือ โรคหัวใจ เบาหวานและโรคมะเร็ง ซึ่งเกิดขึ้นกับทั้งประเทศที่มีรายได้สูง ปานกลางและต่ำ (WHO, 2009) สำหรับประเทศไทย การใช้ชีวิตประจำวันของคนไทยที่มีความเสี่ยงทั้งการบริโภคอาหารเกินความจำเป็น มีพฤติกรรมการกินอาหารรสจัดทั้งหวาน มัน เค็มเพิ่มขึ้น เป็นสาเหตุของการเกิดโรคอ้วน เบาหวาน ระดับไขมันและความดันโลหิตสูง ซึ่งในอนาคตอีก 10-20 ปี รัฐบาลต้องจ่ายค่ารักษาอาการแทรกซ้อนจาก นิสัยการกินเกิน เป็นเงินมหาศาลมากกว่าปีละ 1 แสนล้านบาท (สำนักโรคไม่ติดต่อ กรมควบคุมโรค, 2555) ปัจจุบันประเทศทั่วโลก กำลังให้ความสนใจและใช้ความพยายามในการลดภาวะความรุนแรงของโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non Communicable-NCD) ที่สำคัญได้แก่ โรคหัวใจและหลอดเลือด โรคหลอดเลือดสมอง โรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง โดยมุ่งไปที่การส่งเสริม ควบคุม ป้องกันปัจจัยเสี่ยง ได้แก่ ลดการสูบบุหรี่ งดการดื่มสุรา จัดการอารมณ์ ส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพด้านอาหารและโภชนาการด้วยการลดอาหารหวาน มัน เค็ม และเพิ่มผักผลไม้ ส่งเสริมการออกกำลังกายและให้มีกิจกรรมทางกายเพิ่มมากขึ้น เพื่อควบคุมป้องกันโรค อ้วน ตลอดจนการสร้างสิ่งแวดล้อมใหม่ กำหนดมาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมวิถีชีวิตที่เสี่ยง โดยเน้นกิจกรรมทำให้พลังงานในร่างกายสมดุลกันระหว่างการรับเข้ามาในร่างกายกับการนำไปใช้ ฉะนั้นแนวทางการควบคุมและแก้ไข

ด้วยการส่งเสริมให้เกิดพฤติกรรมใหม่ ที่เกิดจากความตั้งใจและให้ความร่วมมืออย่างดีของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง เริ่มต้นด้วยการพัฒนาทักษะทางสุขภาพที่ถูกต้องและเพียงพอกับตนเองเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)

จากการประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 7 ณ กรุงไนโรบี ประเทศเคนยา องค์การอนามัยโลก (World Health Organization) ได้ประกาศให้สมาชิกให้ความสำคัญกับการพัฒนาให้ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy-HL) และได้ให้ความหมายของ Health Literacy ว่าเป็นทักษะทางปัญญาและทักษะทางสังคมของบุคคล ที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจและสมรรถนะที่จะเข้าถึง เข้าใจและใช้ข้อมูลข่าวสารและบริการสุขภาพเพื่อส่งเสริมและคงดำรงรักษาสุขภาพตนเองให้ดี และยังให้ความสำคัญกับความรอบรู้ด้านสุขภาพอย่างต่อเนื่องจากการประชุมส่งเสริมสุขภาพโลกครั้งที่ 9 เมืองเซี่ยงไฮ้ ประเทศจีน เรื่องเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goal-SDG) มีประเด็นสำคัญว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพสามารถช่วยสนับสนุนความสำเร็จในการทำงานด้านสุขภาพและการเข้าถึงคุณภาพในการดูแลสุขภาพของประชาชนได้อย่างไร และยังได้ให้ความหมายของความรอบรู้ด้านสุขภาพโดยทั่วไปว่าเป็นความสามารถของบุคคลในการเข้าถึงในการทำความเข้าใจและใช้ข้อมูลสารสนเทศในทางส่งเสริมและคงไว้ซึ่งการมีสุขภาพที่ดีเพื่อตนเอง ครอบครัวและชุมชน เช่น ความเข้าใจในข้อมูลด้านสุขภาพ การอ่านฉลากยา ฉลากอาหารให้เข้าใจ การเจรจาและปฏิบัติตามคำสั่งของแพทย์ได้ และยังมี การประกาศที่ต่อเนื่องให้ชาติสมาชิกเน้นให้ประชาชนสามารถควบคุมสุขภาพได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง เช่น ผ่านนโยบายกิโลแคลอรีสินค้าคุณภาพ การให้ข้อมูลด้านสุขภาพที่โปร่งใส การมีฉลากสินค้าที่ชัดเจน ส่วนระดับชุมชนเน้นการให้ประชาชนเน้นการให้ประชาชนตระหนักรู้วิธีการดำเนินชีวิตอย่างมีสุขภาพที่ดี มีการเรียนรู้ใช้ประโยชน์จากข้อมูลข่าวสารและเทคโนโลยีเพื่อสามารถควบคุมสุขภาพที่ดีได้ด้วยตนเอง เพราะประชาชนที่มีความรอบรู้ต่ำจะส่งผลให้อัตราการตาย การเข้ารับรักษาตัวในโรงพยาบาลและการใช้จ่ายในการรักษาสูงเพราะมีความรู้เรื่องโรคและการดูแลสุขภาพต่ำด้วยเช่นกัน มีการสื่อสารกับผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพและเข้าถึงบริการสุขภาพต่ำด้วยเช่นกัน จึงเป็นความท้าทายในการทำงานเชิงรุกของบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขที่จะส่งเสริมป้องกัน พัฒนาให้ประชาชนมีศักยภาพคงดูแลสุขภาพที่ดีได้ด้วยตนเอง และการเป็นเมืองสุขภาพที่ดีทั่วหน้า

ความสำคัญ

“สุขภาพ หรือสุขภาพะ” ของบุคคล ชุมชน และสังคม เป็นผลมาจากปัจจัยหลายด้าน (Multiple factors) ปัจจัยสำคัญด้านหนึ่งที่ถูกกล่าวถึงอย่างมากที่สุดคือ “ความรอบรู้ด้านสุขภาพ” หรือ “Health Literacy” ซึ่งเป็นส่วนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับ “ศักยภาพของบุคคล”

ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับผลลัพธ์สุขภาพที่สำคัญ คือ สถานะสุขภาพ การควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด การควบคุมการติดเชื้อเอชไอวี พฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ ได้แก่ การรับภูมิคุ้มกันโรค การตรวจคัดกรองโรคทางเพศสัมพันธ์ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ฯลฯ รายงานวิจัยพบว่า ความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับดัชนีมวลกาย (BMI) ของเด็กที่มีน้ำหนักเกิน โดยมีความสามารถทำนายค่า BMI ได้ถึงร้อยละ 38 และการเพิ่มความรอบรู้ด้านสุขภาพมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขภาพ อาทิ การบริโภคอาหาร การใช้ยาเสพติด การปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ ทั้งนี้ เนื่องจากการขาดความรู้และทักษะในการป้องกันหรือดูแลสุขภาพของตนเอง ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้ข้อมูลข่าวสารความรู้และการเลือกบริการด้านสุขภาพที่ถูกต้อง

บุคคลที่มีระดับความรู้ด้านสุขภาพต่ำจะส่งผลต่อการใช้ข้อมูล การเข้ารับบริการสุขภาพการดูแลโรคภัยไข้เจ็บด้วยตนเอง และการป้องกันโรค รวมทั้ง มีแนวโน้มที่จะประสบปัญหาสุขภาพตั้งแต่อายุน้อยและมักจะมี

สุขภาพแย่กว่าหรือป่วยหนักจนต้องเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลมากกว่าและมีรายงานการศึกษา พบว่า ผู้มีระดับความรู้ด้านสุขภาพต่ำมีความเสี่ยงสูงที่จะเสียชีวิตด้วยโรคหัวใจและโรคมะเร็ง เนื่องจากมีความรู้ที่ไม่ถูกต้องและขาดทักษะในการดูแลสุขภาพของตนเอง

หากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีระดับความรู้ด้านสุขภาพต่ำ ย่อมจะส่งผลต่อสถานะสุขภาพในภาพรวม กล่าวคือ ประชาชนขาดความสามารถในการดูแลสุขภาพของตนเอง จำนวนผู้ป่วยด้วยโรคเรื้อรังจะเพิ่มมากขึ้น ทำให้ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลเพิ่มสูงขึ้น มีการพึ่งพาบริการทางการแพทย์และยารักษาโรคที่มีราคาแพง โรงพยาบาลและหน่วยบริการสุขภาพจะต้องมีภาระหนักในด้านการรักษาพยาบาล จนทำให้เกิดข้อจำกัดในการทำงานส่งเสริมสุขภาพและไม่อาจสร้างความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสุขภาพอย่างสมบูรณ์ได้

1. ความสำคัญในระดับบุคคล

บุคคลที่มีความรู้ด้านสุขภาพจะมีความสามารถในการดูแลรักษาสุขภาพของตนเองให้แข็งแรงตามช่วงวัยต่างๆ ทำให้สามารถประกอบกิจกรรมและการทำงานได้อย่างเข้มแข็งไม่ถูกหลอกหรือมีพฤติกรรมที่ผิดพลาดส่งผลต่อสุขภาพของตนเอง จนเกิดโรคร้ายไข้เจ็บที่รุนแรงหรือต้องรักษาตัวเรื้อรัง ทำให้ต้องขาดงานเกิดความสูญเสียทั้งเวลาและค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล เป็นภาระแก่คนใกล้ชิดหรือครอบครัวที่จะต้องให้การดูแลและให้ความช่วยเหลือในทางตรงกันข้าม บุคคลที่มีความรู้ด้านสุขภาพจะสามารถพึ่งพาตนเองทางสุขภาพได้และสามารถช่วยสร้างครอบครัวที่มีสุขภาพดีได้ด้วย

2. ความสำคัญในระดับหน่วยงาน

หน่วยงานหรือองค์กรใดมีบุคลากรที่มีความรู้ต่ำ จะเกิดผลเสียต่องานบริการและการสร้างสรรค์ผลงาน บุคคลเหล่านี้มักสร้างแบบอย่างที่ไม่ถูกต้องหรือมีพฤติกรรมเสี่ยง ก่อให้เกิดปัญหาแก่หน่วยงานในการจัดการแก้ไข โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นบุคลากรสาธารณสุขจะส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบบริการและกลายเป็นสิ่งเหนี่ยวรั้งการพัฒนาสุขภาพของประชาชน ทรัพยากรบุคคลของหน่วยงานที่มีความรู้ด้านสุขภาพจึงสะท้อนถึงศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพส่งผลดีต่องานบริการและการผลิตผลงาน ทำให้หน่วยงานมีรายได้ที่ดี มีชื่อเสียงและมีความมั่นคงในระยะยาว

3. ความสำคัญในระดับสังคมและประเทศชาติ

หากประชาชนของประเทศมีการเจ็บป่วยด้วยโรคร้ายไข้เจ็บพื้นฐานที่สามารถป้องกันได้หรือเป็นโรคเรื้อรังตั้งแต่อายุน้อยจะเป็นการเพิ่มภาระการทำงานแก่แพทย์ พยาบาลและบุคลากรในโรงพยาบาลและหน่วยงานด้านสุขภาพอย่างมาก และทำให้ประเทศชาติต้องเสียค่าใช้จ่ายด้านการรักษาพยาบาลและการจัดซื้ออุปกรณ์และเวชภัณฑ์ซึ่งมีราคาแพงจากต่างประเทศ รวมทั้งเกิดผลกระทบต่อระบบสุขภาพโดยรวม เนื่องจากค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพรวมของประเทศเพิ่มสูงขึ้นทุกปี

หากไม่มีการเปลี่ยนแปลงเชิงกระบวนการที่ต้นเหตุของปัญหาดังกล่าว โดยการนำแนวคิดเรื่องความรู้ด้านสุขภาพไปใช้ในการสร้างความเปลี่ยนแปลง จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อ การดูแลสุขภาพของบุคคลและระบบสุขภาพโดยรวม เนื่องจากการพัฒนาด้านสถานะแวดล้อมและสังคมขาดความสมดุล ประเทศชาติจะเสียโอกาสในการสร้างความเจริญก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็นและในที่สุดประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ จะไม่สามารถพึ่งพาตนเองด้านสุขภาพได้

นิยามและความหมาย

นิยามที่ถูกกำหนดขึ้นโดยองค์การอนามัยโลกได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของทักษะต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการรับรู้ และทักษะการปฏิบัติตัวในบริบทสังคมเพื่อการเข้าถึง (access) ทำความเข้าใจ (understand) และการใช้ข้อมูล (use information) ด้านสุขภาพ ประเด็นที่กำหนดขึ้นตามนิยามมุ่งเน้นเรื่องการได้รับ การทำความเข้าใจและการใช้ข้อมูลเป็นสำคัญ เพื่อผลลัพธ์ที่ต้องการคือ นำมาใช้ในการส่งเสริมและบำรุงรักษาสุขภาพของตนเองให้ดีขึ้น ดังนั้น การที่บุคคลจะบรรลุถึงผลลัพธ์ดังกล่าวได้ บุคคลจำเป็นต้องมีความสามารถพื้นฐานที่ดีในด้านต่างๆ เช่น การรู้หนังสือ (Literacy) การฟัง (Listening) การตั้งคำถาม (Question) เป็นต้น

นิยามในมุมมองเกี่ยวกับความรู้ด้านสุขภาพในบริบทของการใช้ชีวิตและการทำงาน เช่น การพัฒนาสุขภาพในชุมชน ซึ่งจะต้องเอาใจใส่ในเรื่องทักษะในการค้นหา ประเมิน และบูรณาการข้อมูลสุขภาพในบริบทชุมชน รู้คำศัพท์ด้านสุขภาพและวัฒนธรรมของระบบสุขภาพในชุมชนและการสร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพในการทำงานกับกลุ่มบุคคล เพื่อให้มีการตัดสินใจด้านสาธารณสุขที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยคำนึงถึงเรื่องการใช้สิทธิและการตัดสินใจทางกฎหมาย

WHO (1998) ได้ให้ความหมายว่า “กระบวนการทางปัญญาและทักษะทางสังคม ที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจและความสามารถของปัจเจกบุคคลที่จะเข้าถึง เข้าใจและใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อส่งเสริมและดำรงรักษาสุขภาพที่ดี”

Institute of Medicine : IOM (2004) ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ระดับความสามารถของแต่ละบุคคลที่มีวิธีการในการเข้าถึงและทำความเข้าใจในข้อมูลข่าวสารและบริการทางสุขภาพที่จำเป็นในการตัดสินใจทางสุขภาพที่เหมาะสมนอกเหนือไปจากความสามารถของบุคคล ความรู้ด้านสุขภาพยังขึ้นอยู่กับทักษะความพึงพอใจ และความคาดหวังของข้อมูลข่าวสารทางสุขภาพและผู้ให้บริการสุขภาพ เช่น แพทย์ พยาบาล ผู้บริหาร ผู้ดูแลเยี่ยมบ้าน สื่อสารมวลชนและปัจจัยอื่น”

กระทรวงสาธารณสุข (2560) ได้ให้ความหมาย ความว่า “ความรู้และความสามารถด้านสุขภาพของบุคคลในการที่จะถ่วงดุล ประเมินและตัดสินใจ ที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เลือกใช้บริการและผลิตภัณฑ์สุขภาพได้อย่างเหมาะสม”

ความรู้ด้านสุขภาพ มีความหมายครอบคลุมถึงการกระทำต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคลด้วยการใช้ทักษะและความสามารถทางปัญญาและทักษะการปฏิสัมพันธ์ในการเข้าถึง ทำความเข้าใจและประเมินข้อมูลข่าวสารและบริการสุขภาพที่ได้รับ จากสื่อสุขภาพในรูปแบบต่าง ๆ ในสภาพแวดล้อมรอบด้าน ซึ่งทำให้บุคคลนั้นเกิดแรงจูงใจตนเองให้มีการตัดสินใจเลือกวิถีทางในการดูแลสุขภาพของตนเอง พร้อมจัดการสุขภาพตนเองและเงื่อนไขสภาพแวดล้อมเพื่อป้องกันโรคและคงรักษาสุขภาพที่ดีของตนเอง ครอบคลุม ชุมชน

ความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับการดูแลสุขภาพการจัดการคุณภาพและการส่งเสริมสุขภาพ

ความรู้ด้านสุขภาพกับความอ้วน

Live Eat Go! Healthy Community Program โปรแกรมนี้จัดขึ้นในประเทศออสเตรเลีย มีวัตถุประสงค์เพื่อลดความชุกของภาวะน้ำหนักเกินและโรคอ้วนของคนในชุมชนโดยการส่งเสริมให้คนเข้าร่วมโปรแกรมนอกจากเน้นการเคลื่อนไหวออกกำลังกายและการบริโภคอาหารเพื่อสุขภาพอย่างจริงจัง กิจกรรมในโปรแกรมนอกจากเน้นการเคลื่อนไหวออกกำลังกายและการบริโภคอาหารแล้ว ยังมีกิจกรรมเพิ่มความรู้และทักษะความรู้และทักษะความรู้ด้านสุขภาพในกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ด้วย (Pleasant, 2012)

บทที่ 3 ผลการศึกษา

การวิจัยเรื่องอิทธิพลของความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีผลต่อภาวะอ้วนของประชาชนไทยอายุ 15 ปี ขึ้นไปในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร เป็นงานวิจัยภาคตัดขวาง (Cross-sectional research) โดยเก็บข้อมูลประชากรไทย อายุ 15 ปีขึ้นไปที่ยาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

ประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานครที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) 49 เขต ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 1,277 คนและในการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์จากข้อมูลสำรวจความรอบรู้ด้านสุขภาพสำหรับประชาชนไทยอายุ 15 ปีขึ้นไป ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ประจำปี 2562

วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติพื้นฐาน โดยใช้ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ศึกษาอิทธิพลของความรอบรู้สุขภาพที่มีต่อดัชนีมวลกายโดยใช้สถิติการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ

การกำหนดขนาดตัวอย่าง โดย

การกำหนดขนาดตัวอย่าง ในแต่ละกลุ่มประชากรที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ด้วยสูตรการคำนวณขนาดตัวอย่าง ดังนี้

$$n = \frac{k^2 p(1-p)}{(pE')^2} \times \frac{1}{\text{reponse rate}} \times \text{deff}$$

โดย ที่ k คือ ค่าคงที่ที่ระดับความเชื่อมั่น $1-\alpha$ (กำหนดให้ความเชื่อมั่น 95%, $k \approx 1.96$)

p คือ ค่าประมาณตัวชี้วัดสำคัญที่สนใจศึกษา

E' คือ ร้อยละของความผิดพลาดที่ยอมรับได้

deff คือ การปรับขนาดตัวอย่างด้วยค่า design effect ในกรณีแผนการสุ่มตัวอย่างที่เลือกใช้ไม่ใช่แผนการสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

$\frac{1}{\text{reponse rate}}$ คือ การปรับขนาดตัวอย่างด้วยส่วนกลับของอัตราการให้ความร่วมมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1.แบบสำรวจความรอบรู้ด้านสุขภาพสำหรับประชาชนไทย อายุ 15 ปีขึ้นไป แบบสำรวจประกอบด้วยคำถาม 3 ส่วน ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับความรอบรู้ด้านสุขภาพ จำนวน 42 คำถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสำรวจ จำนวน 12 คำถามและส่วนที่ 3 ข้อมูลด้านสุขภาพ จำนวน 8 คำถาม

การสำรวจ จะให้เจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลภาคสนามแจกเอกสารแนะนำกับอาสาสมัครในการทำแบบสำรวจ หาก อาสาสมัครไม่เข้าใจข้อคำถามของแบบสำรวจสามารถที่จะสอบถามแก่เจ้าหน้าที่เก็บข้อมูลภาคสนาม

บทที่ 4
ผลวิเคราะห์ข้อมูล

ตารางที่ 1 จำนวน ร้อยละ ความรอบรู้สุขภาพด้านการเข้าถึงข้อมูล

การเข้าถึงข้อมูล ใน 1 ปีที่ผ่านมา จากข้อความด้านล่าง ท่านตอบได้ว่า...	ง่าย มาก (1)	ง่าย (2)	ยาก (3)	ยาก มาก (4)	ทำไม่ เป็น (5)	เชื่อว่า ทำได้ แต่ไม่ เคยทำ (6)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
1.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลจากโทรศัพท์ว่า จะต้องทำอะไรเมื่อพบคนหมดสติ	211 16.3	467 36	233 18	70 5.4	241 18.6	55 4.2
2.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับอาการ หรือความเจ็บป่วยที่ต้องรีบไปโรงพยาบาล	244 18.8	516 39.8	199 15.4	108 8.3	165 12.7	45 3.5
3.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการ ตรวจเช็คสุขภาพเบื้องต้น หรือการฉีดวัคซีน ที่ควรได้รับ	278 21.5	503 38.8	227 17.5	80 6.2	157 12.1	32 2.5
4.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการ ป้องกันตนเองจากโรคติดต่อต่างๆ เช่น ไข้หวัดใหญ่	274 21.1	517 39.9	206 15.9	83 6.4	158 12.2	39 3.0
5.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับกับ วิธีการทำให้สุขภาพแข็งแรง เช่น การออก กำลังกาย การกินอาหารที่เหมาะสม	392 30.2	485 37.4	150 11.6	74 5.7	152 11.7	24 1.9
6.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการ จัดการความเครียดที่เหมาะสม (วิธีการที่ทำให้ สุขภาพจิตดี)	348 26.9	526 40.6	172 13.3	52 4.0	155 12.0	24 1.9

การเข้าถึงข้อมูล ใน 1 ปีที่ผ่านมา จากข้อความด้านล่าง ท่านตอบได้ว่า...	ง่าย มาก (1)	ง่าย (2)	ยาก (3)	ยาก มาก (4)	ทำไม่ เป็น (5)	เชื่อว่า ทำได้ แต่ไม่ เคยทำ (6)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
7.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ เกี่ยวกับยา เครื่องสำอาง สมุนไพร อาหาร เสริม	191 14.7	475 36.7	269 20.8	134 10.3	176 13.6	32 2.5
8.ท่านสามารถค้นหาข้อมูลที่เชื่อถือได้ เกี่ยวกับการบริการหรือผลิตภัณฑ์หรือ เครื่องมือเกี่ยวกับสุขภาพที่ออกมาใหม่ๆ (เช่นการผ่าตัดเทคนิคใหม่ๆ เครื่องวัดความ ดัน สายรัดข้อมืออัจฉริยะ)	135 10.4	382 29.5	305 23.5	181 14.0	203 15.7	71 5.5

ตารางที่ 2 จำนวน ร้อยละ ความรอบรู้สุขภาพด้านการเข้าใจ

ความเข้าใจ ท่านมีความเข้าใจในสิ่งต่อไปนี้ระดับใด	ง่าย มาก (1)	ง่าย (2)	ยาก (3)	ยาก มาก (4)	ทำไม่ เป็น (5)	เชื่อว่า ทำได้ แต่ไม่ เคยทำ (6)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
9.เข้าใจข้อมูลจากสื่อสาธารณะ(โทรทัศน์ วิทยุ) สื่อออนไลน์ (เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก อินสตา แกรม) หรือป้ายประกาศว่าจะต้องทำ อะไรบ้าง เมื่อประสบกรณีฉุกเฉินทาง การแพทย์	329 25.4	560 43.2	185 14.3	65 5.0	104 8.0	34 2.6

ความเข้าใจ ท่านมีความเข้าใจในสิ่งต่อไปนี้ระดับใด	ง่าย มาก (1)	ง่าย (2)	ยาก (3)	ยาก มาก (4)	ทำไม่ เป็น (5)	เชื่อว่า ทำได้ แต่ไม่ เคยทำ (6)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
10.เข้าใจว่าเพราะเหตุคุณถึงควรได้รับการ ตรวจคัดกรองสุขภาพ	328 25.3	662 51.1	197 15.2	70 5.4	18 1.4	2 0.2
11.เข้าใจว่าเพราะเหตุใดคุณถึงจำเป็นต้อง ได้รับวัคซีน	465 35.9	604 46.6	159 12.3	33 2.5	11 0.8	5 0.4
12.เข้าใจคำเตือนเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ ว่าสำคัญและจำเป็นอย่างไร เช่น การมี กิจกรรมทางกาย คำเตือนไม่สูบบุหรี่ หรือ การดื่ม แอลกอฮอล์ที่มากเกินไป	529 40.8	491 37.9	163 12.6	76 5.9	12 0.9	6 0.5
13.เข้าใจข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการที่จะทำให้ สุขภาพจิตดี	447 34.5	584 45.1	180 13.9	49 3.8	12 0.9	5 0.4
14.เข้าใจฉลากยา เครื่องสำอาง อาหารเสริม สมุนไพร เครื่องมือแพทย์ วัตถุอันตราย	285 22.0	504 38.9	321 24.8	131 10.1	33 2.5	3 0.2
15.เข้าใจคำอธิบายของบริการหรือ ผลิตภัณฑ์หรือเครื่องมือเกี่ยวกับสุขภาพที่ ออกมาใหม่ๆ (เช่นการผ่าตัดเทคนิคใหม่ๆ เครื่องวัดความดัน สายรัดข้อมืออัจฉริยะ)	145 11.2	422 32.6	409 31.6	212 16.4	72 5.6	17 1.3

ชั้กถาม ท่านทำสิ่งต่อไปนี้บ่อยแค่ไหน	บ่อยครั้ง (1)	บางครั้ง (2)	ไม่เคย ทำ (3)	ไม่กล้า ทำ (4)	ไม่คิด จะทำ (5)	ไม่ เกี่ยวข้อง (6)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
16.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับการทำให้ สุขภาพแข็งแรงจากแพทย์	331 25.5	514 39.7	369 28.5	49 3.8	11 0.8	3 0.2
17.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับการทำให้ สุขภาพแข็งแรงจากพยาบาล	173 13.3	539 41.6	494 38.1	59 4.6	7 0.5	5 0.4
18.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับการทำให้ สุขภาพแข็งแรงจากอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม. อสส. อสค.)	47 3.6	240 18.5	910 70.2	24 1.9	26 2.0	30 2.3
19.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับโรคและการ ปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรค	320 24.7	599 46.2	324 25.0	23 1.8	8 0.6	3 0.2
20.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับโรคและการ ปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคจากพยาบาล	170 13.1	565 43.6	499 38.5	29 2.2	11 0.8	3 0.2
21.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับโรคและการ ปฏิบัติตัวเพื่อป้องกันโรคจากอาสาสมัคร สาธารณสุข (อสม. อสส. อสค.)	52 4.0	214 15.6	943 72.8	25 1.9	23 1.8	20 1.5
22.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ สุขภาพ (เช่น ยา อาหารเสริม เครื่องสำออง สมุนไพรร) จากแพทย์	292 22.5	495 38.2	443 34.2	17 1.3	23 1.8	7 0.5
23.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ สุขภาพ (เช่น ยา อาหารเสริม เครื่องสำออง สมุนไพรร) จากพยาบาล	141 10.9	493 38.0	591 45.6	20 1.5	26 2.0	6 0.5
24.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ สุขภาพ (เช่น ยา อาหารเสริม เครื่องสำออง สมุนไพรร) จากอาสาสมัครสาธารณสุข (อส ม. อสส. อสค.)	43 3.3	184 14.2	964 74.4	26 2.0	35 2.7	25 1.9
25.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิ ค่าใช้จ่ายและข้อสงสัยต่างๆจากแพทย์	172 13.3	610 47.1	444 34.4	21 1.6	13 1.0	17 1.3
26.ท่านชั้กถามข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิ ค่าใช้จ่ายและข้อสงสัยต่างๆจากพยาบาล	187 14.4	681 52.5	352 27.2	25 1.9	7 0.5	25 1.9

ช้กถาม ท่านทำลิ่งต่อไปน้บ่อยแค้ไหน	บ่อยคร้้ง	บางคร้้ง	ไม่เคย ทำ	ไม่กล้า ทำ	ไม่คิต จะทำ	ไม่ เก้ยวข้อง
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
27.ท่านข้อมูลเก้ยวกับสทิธิค้ำใช้จ่ายและ ข้อสงสัยต้งๆจากเจ้าหน้าท้โรงพยาบาล/ สถานพยาบาล	417 32.2	520 40.1	278 21.5	21 1.6	19 1.5	22 1.7

ตารางที่ 4 จำนวน ร้อยละ ความรอบรู้สุขภาพด้านการตัดสินใจ

ตัดสินใจ โปรดระบุความยากง่ายในการตัดสินใจใน เรื่องต่อไปน้ (ภายใน 1 ปี)	ง่ายมาก	ง่าย	ยาก	ยากมาก	ทำไม่ เป็น	เช้ือว่า ทำได้ แต่ไม่ เคยทำ
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
28.หลังจากได้ข้อมูล เรื่อง การออกกำล้ง กายท่านตัดสินใจได้ว่าท่านควรออกกำล้ง กายอย่างไร	287 22.1	749 57.8	196 15.1	26 2.0	15 1.2	4 0.3
29.หลังจากได้ข้อมูล เรื่อง การรับประทาน อาหารที่ต้ต่อสุขภาพท่านตัดสินใจได้ว่าท่าน ควรเลือกซื้อหรือปรุงอาหารอย่างไร	412 31.8	723 55.8	101 7.8	21 1.6	13 1.0	7 0.5
30.หลังจากได้รับข้อมูล เรื่องวิธีการคลาย เครียดท่านตัดสินใจได้ว่าท่านควรทำ กิจกรรมอะไรเพื่อลดความเครียด	370 28.5	642 49.5	219 16.9	27 2.1	15 1.2	4 0.3
31.หลังจากได้ข้อมูลเก้ยวกับโรคและการ รักษา ท่านตัดสินใจได้ว่าท่านต้องจัดการ ตนเองอย่างไร เพื่อทำตามแผนการรักษา อย่างครบถ้วน	383 29.6	675 52.1	173 13.3	31 2.4	11 0.8	4 0.3

ตัดสินใจ โปรตระกูลความยากง่ายในการตัดสินใจในเรื่องต่อไปนี้ (ภายใน 1 ปี)	ง่ายมาก (1)	ง่าย (2)	ยาก (3)	ยากมาก (4)	ทำไม่ เป็น (5)	เชื่อว่า ทำได้ แต่ไม่ เคยทำ (6)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
32.หลังจากได้ข้อมูลเรื่อง อาหารเสริม สมุนไพร ท่านตัดสินใจได้ว่าท่านควรเลือกใช้ อย่างไร	388 29.9	643 49.6	168 13.0	46 3.5	15 1.2	17 1.3
33.หลังจากได้ข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ยา ท่าน ตัดสินใจได้ว่าท่านจะทำอย่างไร	488 37.7	664 51.2	91 7.0	20 1.5	11 0.8	3 0.2
34.หลังจากได้ข้อมูลเกี่ยวกับการเกิดเหตุ ฉุกเฉิน เช่น อุบัติเหตุ หรือเจ็บป่วยท่าน สามารถปฏิบัติตามข้อมูลได้อย่างมั่นใจ	295 22.8	600 46.3	264 20.4	103 7.9	7 0.5	8 0.6

ตารางที่ 5 จำนวน ร้อยละ ความรอบรู้สุขภาพด้านการเปลี่ยนพฤติกรรม

การเปลี่ยนพฤติกรรม โดยทั่วไปใน 1 ปี ท่านปฏิบัติตัวในเรื่อง ต่อไปนี้หรือไม่ ยากง่ายระดับใด	ทำได้ง่าย มาก (1)	ทำได้ง่าย (2)	ทำได้ยาก (3)	ทำได้ยาก มาก (4)	ไม่ทำ (5)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
35.เลือกกินอาหารรสจืดมากกว่าอาหารรส หวานๆเค็มๆมันๆ	505 39.0	569 43.9	161 12.4	29 2.2	13 1.0
36.ใช้ช้อนกลางเมื่อรับประทานอาหารร่วมกับ ผู้อื่น	778 60.0	432 33.3	48 3.7	12 0.9	7 0.5
37.ออกกำลังกายเพื่อเสริมสร้างความแข็งแรงของ กล้ามเนื้อทุกวันวันเว้นวัน	332 25.6	649 50.1	251 19.4	29 2.2	16 1.2
38.จัดการความเครียดของตนเองได้อย่าง เหมาะสม	452 34.9	629 48.5	172 13.3	19 1.5	5 0.4
39.หากต้องการซื้อเครื่องสำอาง อาหารเสริม สุขภาพหรือสมุนไพร ท่านอ่านและตรวจสอบ	351 27.1	669 51.6	230 17.7	17 1.3	10 0.8

การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม โดยทั่วไปใน 1 ปี ท่านปฏิบัติตัวในเรื่อง ต่อไปนี้หรือไม่ ยากง่ายระดับใด	ทำได้ง่าย มาก (1)	ทำได้ง่าย (2)	ทำได้ยาก (3)	ทำได้ยาก มาก (4)	ไม่ทำ (5)
	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ	จำนวน ร้อยละ
ข้อมูลโดยดูเครื่องหมายรับรองมาตรฐานการผลิตที่ดี (GMP)					
40.หากต้องการซื้อหรือใช้ผลิตภัณฑ์และบริการ สุขภาพ เครื่องสำอาง เครื่องมือแพทย์ วัสดุ อันตราย ท่านค้นคว้าตรวจสอบจากแหล่งที่ เชื่อถือได้และรู้ว่าสามารถร้องเรียนได้ที่ใด	283 21.8	572 44.1	374 28.9	37 2.9	11 0.8
41.หากพบคนตกน้ำให้ช่วยด้วยวิธี”ตะโกน โยน ยี่น”และโทร1669 ห้ามจับอุ้มพาดบ่า/กอดท้อง/ ห้อยหัว เพื่อเอาน้ำออก ต้องช่วยด้วยการเป่า ปากสลัดกับการกดนวดหัวใจ	242 18.7	507 39.1	444 34.3	74 5.7	10 0.8
42.หากท่านมีเด็กแรกเกิดถึง 6 ปี ในความดูแล ท่านส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้รับการประเมิน พัฒนาการและฉีดวัคซีนตามที่ควรได้รับ	636 49.1	510 39.4	98 7.6	23 1.8	10 0.8

ตารางที่ 6 คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านสุขภาพ จำแนกตามช่องทางที่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพจากบุคคล

ช่องทางการรับข้อมูล ข่าวสารด้านสุขภาพ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ลำดับ ตาม ค่าเฉลี่ย
1.แพทย์	91.35	19.58	5
2.พยาบาล	92.47	19.49	3
3.เภสัชกร	98.36	17.44	1
4.ทันตแพทย์	97.18	18.82	2
5.เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	90.74	20.26	7
6.อสม./อสส./อสค.	88.72	21.27	8
7.สมาชิกในครอบครัว	91.10	20.47	6
8.เพื่อน/เพื่อนบ้าน	91.61	18.69	4

ตารางที่ 7 จำนวน ร้อยละของอายุและดัชนีมวลกาย

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ

ดัชนีมวลกาย (กิโลกรัมต่อตารางเมตร)

น้อยกว่า 18.5	135	10.4
18.5 – 22.9	638	49.2
23.0 - 24.9	197	15.2
25.0 – 30.0	229	17.7
30.00 ขึ้นไป	55	4.2

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter เพื่อหาขนาดอิทธิพลของความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีต่อภาวะอ้วน

ตัวแปร	<i>b</i>	<i>S.E.</i>	β	<i>t</i>
1. ค่าคงที่	21.70	5.70		39.89*
2. การเข้าถึง	.149	.113	-.049	1.319
3. การเข้าใจ	.560	.295	.117	2.737*
4. การซักถาม	.108	.199	-0.16	-.543
5. การตัดสินใจ	.095	.542	0.13	.175
6. การปรับพฤติกรรม	.383	.487	0.52	.785

$R^2_{\text{adjust}} = .345$ $F = 5.04$ $*p < .05$

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ตารางที่ 6 คะแนนเฉลี่ยความรอบรู้ด้านสุขภาพ จำแนกตามช่องทางที่ได้รับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพจากบุคคล

ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสาร ด้านสุขภาพ	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ลำดับ ตาม ค่าเฉลี่ย
1.แพทย์	91.35	19.58	5
2.พยาบาล	92.47	19.49	3
3.เภสัชกร	98.36	17.44	1
4.ทันตแพทย์	97.18	18.82	2
5.เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	90.74	20.26	7
6.อสม./ออสส./อสค.	88.72	21.27	8
7.สมาชิกในครอบครัว	91.10	20.47	6
8.เพื่อน/เพื่อนบ้าน	91.61	18.69	4

จากตารางที่ 6 พบว่า บุคคล/บุคลากรทางการแพทย์ที่มีผลต่อความรอบรู้ด้านสุขภาพของประชาชนชาวไทย มากที่สุด คือ เภสัชกร ทันตแพทย์และพยาบาลตามลำดับ

ตารางที่ 7 จำนวน ร้อยละของอายุและดัชนีมวลกาย

ตัวแปร	จำนวน	ร้อยละ
ดัชนีมวลกาย (กิโลกรัมต่อตารางเมตร)		
น้อยกว่า 18.5	135	10.4
18.5 – 22.9	638	49.2
23.0 - 24.9	197	15.2
25.0 – 30.0	229	17.7
30.00 ขึ้นไป	55	4.2

จากตาราง 7 สรุปได้ว่า ประชาชนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร มีดัชนีมวลกายปกติ (49.2%) รองลงมาคือมีดัชนีมวลกายตั้งแต่ 25 – 30.0 กิโลกรัมต่อตารางเมตรขึ้นไป (17.7%) และ ดัชนีมวลกาย 23.0 – 24.9 กิโลกรัมต่อตารางเมตร (15.2 %) ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบ Enter เพื่อหาขนาดอิทธิพลของความรอบรู้ด้านสุขภาพที่มีต่อภาวะอ้วน

ตัวแปร	b	S.E.	β	t
7. ค่าคงที่	21.70	5.70		39.89*
8. การเข้าถึง	.149	.113	-.049	1.319
9. การเข้าใจ	.560	.295	.117	2.737*
10. การชักถาม	.108	.199	-0.16	-.543
11. การตัดสินใจ	.095	.542	0.13	.175
12. การปรับพฤติกรรม	.383	.487	0.52	.785

$R^2_{\text{adjust}} = .345$ $F = 5.04$ $*p < .05$

จากตาราง 8 พบว่า การเข้าใจมีขนาดอิทธิพลต่อภาวะอ้วนมากที่สุด ($\beta = .117$, $p < .05$) หมายความว่า ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่มีความเข้าใจสูงขึ้นหนึ่งหน่วยจะมีน้ำหนักปกติมากขึ้น .117 หน่วย แสดงให้เห็นว่า ประชาชนอายุ 15 ปีขึ้นไปในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ที่มีความเข้าใจสูงขึ้นจะมีภาวะน้ำหนักปกติดีขึ้นด้วย และความรอบรู้ด้านสุขภาพร่วมกันทำนายภาวะอ้วนโดยรวมได้ร้อยละ 34.5 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. จากการศึกษา ยังพบว่าความรอบรู้สุขภาพที่มีอิทธิพลต่อดัชนีมวลกายของประชาชนกรุงเทพมหานคร โดยเฉพาะในเรื่องของความเข้าใจ ดังนั้น จึงควรจัดกิจกรรมส่งเสริมความรอบรู้สุขภาพที่เน้นเกี่ยวกับความเข้าใจ
2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในรูปแบบการวิจัยแบบภาคตัดขวาง (Cross-sectional study) ทำให้ยังมองไม่เห็นภาพของปัจจัยทำนายพฤติกรรมสุขภาพในระยะยาว ดังนั้น ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับความรอบรู้สุขภาพในการอธิบายและทำนายความคงอยู่ของพฤติกรรมสุขภาพ และดัชนีมวลกาย

บรรณานุกรม

1. กองสุกศึกษา. การสำรวจความรู้แจ้งแตกฉานด้านสุขภาพ (Health Literacy) ผู้ป่วยโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง กองสุกศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ กระทรวงสาธารณสุข ร่วมกับ มหาวิทยาลัยมหิดล มี น า ค ม 2 5 5 9 . [Online]; 2 5 5 9 [cited 2 5 6 0 ส ี ง ห า ค ม 4 . Available from: <http://www.hed.go.th/news/5523>.
2. กองสุกศึกษา. เครื่องมือและโปรแกรมประเมิน HL และ HB ปี 2561. [Online]; 2560 [cited 2561 สิงหาคม 4. Available from: <http://www.hed.go.th/linkHed/index/331>.
3. กองสุกศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. การประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรมสุขภาพตามหลัก 3 อ. 2 ส. กลุ่มวัยทำงานอายุ 15 - 59 ปี ประจำปีงบประมาณ 2559. ; 2559.
4. ขวัญเมือง แก้วดำเกิง. 2561. ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: เข้าถึง เข้าใจและการนำไปใช้. นนทบุรี: อมรินทร์
5. วิชัย เอกพลากร.(บก). รายงานการสำรวจสุขภาพประชาชนไทยโดยการตรวจร่างกาย ครั้งที่ 5 พ.ศ. 2557. นนทบุรี; 2557.
6. วิมล โรมา และสายชล คล้อยเอี่ยม. การพัฒนาชุดข้อมูลความรู้พื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นสำหรับประชาชนไทย. วารสาร การส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม. ปีที่ 41 2561 เมษายน - มิถุนายน ;(2).
7. ศุภย์วิจิัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. การสำรวจความแตกฉานด้านสุขภาพ (Health literacy) ในกลุ่มประชากร ตัวอย่าง สำหรับใช้วิเคราะห์ Psychometric เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง. ; 2556. [Online].
8. อังศิรินทร์ อินทรคำแหง. 2560. ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: การวัดและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สุขุมวิทการพิมพ์ จำกัด
9. Dodson S, Good S, Osborne RH. Health literacy toolkit for low and middle-income countries: a series of information sheets to empower communities and strengthen health systems. New Delhi: World Health Organization, Regional Office for South-East Asia, 2015.
10. Kicbusch I PJAFTA. Health Literacy; The Solid Facts. Europe;; 2013.
11. Sorensen K, Van den Broucke S, Fullam J, Doyle G, Pelikan J, Slonska Z, et al. Health literacy and public health: a systematic review and integration of definitions and models. BMC Public Health. 2012;; p. 12: 80.
12. WHO. Health Promotion Glossary. 1998;; p. 349-364
13. World Health Organization (WHO). The implications for training of embracing: A Life Course Approach to Health. Available at http://www.who.int/ageing/publications/lifecourse/alc_lifecourse_training_en.pdf. 2000.

